

I dette område var bedstefar med i krigen.

Elvte Armé at nærme sig floden
dens udgangspunkt. To dage senere
sikke Ottende Armé at romme sine
arpaterne for at undgå at blive fan-
den 11. var hele den russiske front
ilbagetog. Modangreb mellem den
standsede tysk-østrigske styrker
, men i anden halvdel af maj var
tablere sig øst for San.
reorganiseringsperiode genoptog de
ker offensiven den 12. juni, og den
igennem russiske Tredje og Otten-

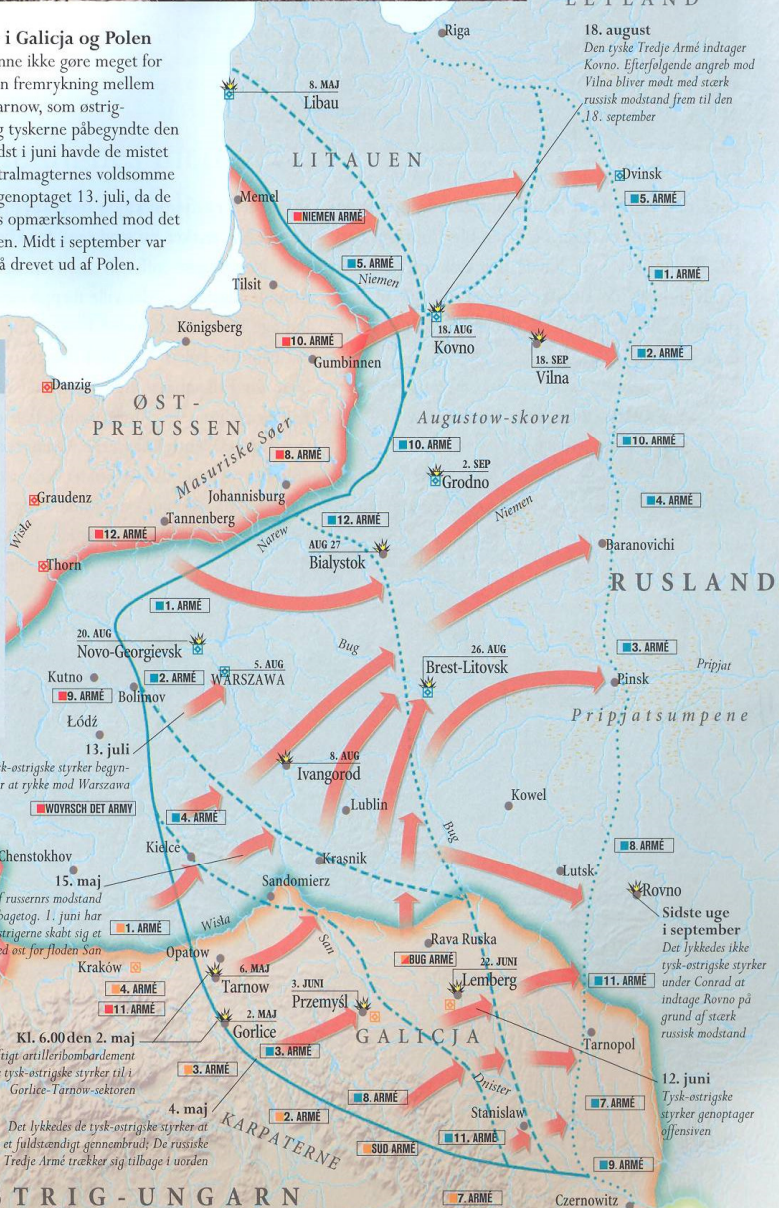
Indsamling af våben
Østrig-ungarsk infanteri
samler våben sammen i
en erobret skyttegrav. Rus-
serne manglede stærkt ge-
værer og havde bestemt
ikke råd til at miste dem
til fjenden.

de af stand til at gøre større
moderigt et tab på 412.000 mand al-
i juni at mangle 500.000 geværer.
de sig med tabet af Galicja, og
russiske styrker nærmede sig Lem

Offensiver i Galicja og Polen
Russerne kunne ikke gøre meget for
at modstå den fremrykning mellem
Gorlice og Tarnow, som østrig-
ungarerne og tyskerne påbegyndte den
2. maj, og sidst i juni havde de mistet
Galicja. Centralmagternes voldsomme
angreb blev genoptaget 13. juli, da de
rettede deres opmærksomhed mod det
nordlige Polen. Midt i september var
russerne også drevet ud af Polen.

ØSTFRONTEN
2. maj-30. sep. 1915

- ☒ Større fastning/befæstet by
- SEPT 24 Dato for østrig-ungarernes erobring
- Russiske stillinger 1. maj
- - - Russiske stillinger 1. juni
- ⋯ Russiske stillinger 13. juli
- ⋯ Russiske stillinger 15. august
- ⋯ Russiske stillinger 30. september
- Tysk-østrigske bevægelser
- Tysk armé
- Østrig-ungarsk armé
- ☀ Større slag
- De Allierede (og allierede stater)
- Centralmagterne (og allierede stater)
- Neutrale stater

0 km 50 100
0 miles 50 100

LETLAND
18. august
Den tyske Tredje Armé indtager
Kovno. Efterfølgende angreb mod
Vilna bliver mødt med stærk
russisk modstand frem til den
18. september

RUSLAND
26. AUG
Brest-Litovsk

Galicja
12. juni
Tysk-østrigske
styrker genoptager
offensiven

**Sidste uge
i september**
Det lykkes ikke
tysk-østrigske styrker
under Conrad at
indtage Rovno på
grund af stærk
russisk modstand

Citat dagbogen

Den 1. august 1914 blev mobiliseringen bekendtgjort. Der skulle stilles i Flensborg den 4. august klokken 7 om morgenen. Kl. 12 middag blev vi indladet på banegården og skulle herefter begive os på rejsen til Berlin. Hele vejen blev vi modtaget med varm begejstring og blev trakteret med kaffe og alt muligt. Overalt hvor vi kom frem, mødte vi militærtog med reservister, som var indkaldt til fanen.

Onsdag den 5. august ankom vi til Berlin kl. 12 middag, hvor vi blev tildelt Inf. Bhr. Rgt. Og indkvarteret i en skole Mulhof. Torsdag skulle vi iklædes hos Garde regimentet. Fredag den 7. august havde vi et par timers felttjeneste. Den 8. august marcherede vi til Tempelhof og om eftermiddagen var der altergang.

Om formiddagen søndag var der Brigade appel og tjeneste hele eftermiddagen.

Mandag fik vi løn, 270 mark og ammunition 145 patroner pr. mand. Kl. 5 om eftermiddagen rejste vi mod Frankrig.

Den 11. august om morgenen kom vi til Hannover, her fik vi kaffe og en cigar hver. Vi rejste videre, og kl. 10.00 passerede vi Vesperfloden ved Bielefeld. Den 12. august passerede vi om morgenen Rijnfloden ved Köln. Herfra kørte vi langs Rhinen gennem vinbjerge og klipper hele formiddagen. Kl. 1.00 steg vi ud i Bissendorf derpå marcherede vi i 4 timer til Nyhaim, hvor vi kom i kvarter. To dage efter gik turen den 14. august til Statkyll. Her traf jeg Johan Prutz. Han gjorde tjeneste ved 3. kompagni. Her blev jeg godt modtaget og udmærket beværtet. Den 15. august 1914 gik vi til Zenkl (måske Tenkl) Atter en af vore ture stadigvæk på tysk grund. Den 16. august gik vi til Ligmundt, hvor vi kom til om eftermiddagen kl. 3.00 lidt fra grænsen ???. 17. august klokken 6 rykkede vi ud ---? Om aftenen gik vi i Bivuaak hved --?en kold nat. Næste dag rykkede vi ind i Belgien og kom i Quarter i en temmelig stor ---?--- vi blev indquarteret i skolen, som var indrettet til Lasarett her nærmer vi os fjenden. 19 August mascherede vi inden i Belgien og kom igennem Huy en by mellem klipper og Bjerge og kom til Crutheim, hvor samtlige Mandfolk blev inkluderet i kirken og vi lå på Marken uden Telt.

I dette område fortalte bedstefar, var de kommet marcherende gennem en dal. Pludselig blev alle mand kommanderet i dækning, der var fjendtlige ryttere oppe på toppen af bakkerne. Der blev givet ordre til at skyde, så alle mand skod på livet los, men det hjalp tilsyneladende ikke, rytterne fortsatte med at ride frem og tilbage på toppen af bakken. Pludselig siger bedstefar til sin side mand: "Hans - det er da ikke ryttere det er da korn der vajer for vinden ". I det varede noget inden officererne blev klar over fadæsen og skydningen blev beordret indstillet, så de kunne marchere videre. På mit spørgsmål om, ikke de kom til at mangle ammunition, svarede bedstefar, at det gjorde ikke noget, jo mindre havde de at bære på.

20. August gik vi frem mod fæstningen Namyr hele marken blev afsøgt efter Militær her blev temmelig mange Civilfolk opfanget som havde skjult sig på Marken og saa også --?-Døde 6 mand af G.F.R. som laa tildækket på Marken. 21. august fortsatte vi Belejringen og havde forskanset os her. Franz Mand der havde svært Artilleri begyndte bombardementet, hvor vi løb til bedækning. Den 22. Aug. Gik vi frem mod March Volette. Søndag den 23. Aug. Fik vi Ordre til hastik Udrykning og tog først Boninne havde mange Fange 3 - 4 saarede en Døde. 24. August blev Slagmarken afsøgt efter Døde og Saarede. "5. gik vi gennem Namur til V --?-, hvor vi kom i Quarter og blev godt modtaget. 26. August om Formiddagen kom der pludselig Ordre til at vi skulle tilbage og mod Rusland, hvor paa vi straks tiltraadte tilbagerejsen og kom om Aftenen til Ville De Forses. 27. Aug. Gik hvidere tilbage 40 klm til Moken. Den 28. August gik vi til Avans. 29. August gik vi hvidere tilbage og gik her første gang over Meusse på en Bro opslaet af Pionerer, gennem Luttich til Avanproset kom vi til den 29 om Eftermiddagen.

Den 30. August gik vi til Aachen og passerede Grænsen paa 4 Vierländer her alle 4 Lander
zusammen --?-. Den 3 I. August Eftermiddag kl. 4 1/2 rejste vi fra Aachen over Bielfeld, Hannover -
?-Berlin, Stettin (nuSzczecin) Neusttetin (nu SzCzecinek), Elbin (nu Elblag) og kom den 3.
Sept. Mulhausen - Ostpreussen og gik til Carwinde hvor vi kom i Quarter på et stort --?-. Den 4.
Sept. Gik vi til Heystern hvor vi ogsaa kom i Rastquarter, her var Befolkningen glad at vi kom ti
de havde angst for Russerne. Den 5. Sept. Gik vi til B-feld? Her havde Befolkningen alt pakket og
hvilde flygte men nu blev de glade da vi kom.

*Her skal bemærkes, at det ind i mellem var småt med mad til soldaterne, så hvis de selv kunne
skaffe noget at spise, så kunne de blive mætte.*

*Soldaterne (lyskerne) gik ind på gårdene for at spørge efter mad, men fik afslag,
befolkningen havde ikke noget de kunne undvære, indtil de opdagede at tyskerne ville betale
for madvarerne, så kunne de pludselig få både gæs, høns, æg og kartofler. Bedstefar fortalte
at grunden var at Russerne havde plyndret og stjålet fra befolkningen og det troede de også
tyskerne ville gøre.*

Den 6. Sept. En Søndag gik vi gennem Mehrash til Pr.Pilau og kom i Quarter i Herrenhof her
havde Kosakkerne været men været helt fornuftig den meste overlast led Befolkningen af de tyske
Flygtninge som kom fra Grænsen. Den 7. Sept. Gik det saa til Friedland her laa vi hele
Eftermiddagen for Byen og om Aftenen gik tilbage og kom i Quarter Sophiendorf. Den 8. Sept. Løb
vi frem og tilbage og om Aftenen kom vi i Bivuak hved Herrenhof Den 9. Sept. Gik vi 2 klm og laa
hele Dagen ved Schonbrun om Aftenen først laa vi i en fhv. lade blev saa purret og maatte paa
forpost hele Natten uden telt saa vi frøs godt. Den 10. Sept. Blev vi alarmeret klokken 4 rykkede
hurtigt og kom i førstelinien, klokken 8 kom saa Melding at Fjenden havde rømt Stillingen herpaa
gik det efter til om Aftenen kom vi --?-Gods Marienwald, den næste Dag 11. Sept. Gik det løs
klokken 9 men saa gik det uden Ophold til om Aftenen klokken 9 (ingen Aftensmad) altid bagefter
Russerne uden Ophold,

*Inder denne jagt skele det, at soldaterne fandt en masse kartofler, der lå spredt ud over en
vej. I) e samlede alle de kartofler de kunne nå. Glædede sig vældigt til at skulle have dem
kogt, så de kunne få noget al spise.*

*I) a der blev en pause i krigshandlingerne ville de så koge deres kartofler, men da de begyndte
at skrælle dem, kunne de ikke holde del ud længere. De spiste simpelthen kartoflerne rå.*

Næste Morgen 12. Sept. Blev vi alarmeret Klokken 5 ti Minuter efter rykkede vi løs uden kaffe og
Brød men med en Hurtighed på 6 Klm i Timen og det uden Ophold af og til en Mundfuld vand og
Brød til klokken 11 Formidag saa blev vor Tornuster på Vogne ladet derefter gik det videre til klokken
3 Eftermiddag gjorde vi holdt og lidt at spise den Dag her laa vi saa til Aftenen, hvorpaa vi kom i
Quarter i Atnenintchen her havde Russerne været Dagen i forvejen på tilbagevejen i Hast og havde af
Befolkningen forlangt 50 M saa magtte de slippe for Plyndring, næste morgen Søndag den 13. Sept.
Blev vore Torneister ladet paa Vogne nu gik det tilbage Russerne var slagen og Armeen total ødelagt,
vi gik i Ilmarch tilbage ingen viste hvorhen mod Aften kom vi saa i nærheden af Be--?-i Quarter paa
Paddein et stort Gods. Næste Dag Mandag den 14. Sept. Havde vi Rodag den første i 6 Uger. Den
15. Sept. Gik vi saa tilbage over Bibiau til Schoenwalde en March paa 42 klm med fuld Oppakning
her blev vi i to Dage til den 17. Sept. Om Eftermiddagen klokken 2 saa gik det løs til Koningsberg,
hvor vi kom til om Aftenen klokken 6 og blev forladt derefter gik det løs klokken 9 hvorpaa --?-vi
paa Be--?-til den 19 Sept. '/24 Eftermiddag kom vi til Tornowitz herpaa gik vi i to timer og
passerede klokken 6 grænsen og gik ind i Rusland her gav det straks et andet Billede, daarlige Veje,
fattige Huse, og kom i Quarter i Neudorf (Nowarwest) --?-ikke til at komme i Quarter, næste Dag

marcherede vi videre på daarlige veje til Poremba her var Befolkningen meget venlig. Her fra gik det den 21. Sept. Over Stok og Sten på ufremkommelige Veje til Nokowschina hvor vi laa i Skolen. Herfra gik vi til Dobra, hvor vi atter kom i Forpost, her laa vi i to Dage, den anden Dag var vi hen at udbedre Veje for de hvar ikke til at komme frem paa. Den 25. Sept. Gik vi saa til om Eftermiddagen kom vi i Quarter og fik begyndt at koge høns da der pludselig blev slaaet Alarm saa vi maatte pake Hønsene og Kartofflerne i Torneisteren. Jørgen havde lige kogt en And som ogsaa maatte i Tomristeren til om Aftenen blev det hele saa kogt i Mørke men smagte udmærket. Den 29. Sept. Gik det hvidere og kom om Aftenen atter paa forpost. Det var den 5 Nat vi var paa Forpost nu hvar vi næsten træt hver Nat næsten ingen rigtig ro og staa i en Time i kulden. Den 28. September gik dette hvidere og Fjenden var meldt forud men vi gik rolig frem da vi saa var kommen gennem en lille Sted fik vi pludselig Artellriild fra Russerne kuglerne slov ned rundt om os uden at ramme, da hvor Atelerie saa svarede holdt Russerne Mund og rykkede ud saa gik det hvidere frem til om Aftenen saa kom vi i Quarter. Den 29. Sept. Havde vi Rodag, da kogte og brasede vi hele dagen om Formiddagen to Høns til en M Stykket om Eftermiddagen en Gaas til 2 M som blev gjemt til næste Dag. Den 30. Sept. Kom vi atter sammen med Russerne men da vi kom frem og hvor Atelerie svarede gik Russerne tilbage saa kom vi til en stor Sted, hvor vi gjorde Holdt på Markedspladsen Kielne? Herefter gjorde vi en lille --?-paa 4 timer og kom sent i Quarter tilbage til Kilne, 1. Oktober blev vi kommanderet til Udrykning om 5 Morgen, om Eftermiddagen gjorde vi en lang Omvej for at komme bag paa Russerne da vi kom til en skom holdt der en Sch--? Kosaker som hurtigt flygtede da de fik øje paa os her paa det gennem Skoven til var ¹/₂₁ kom vi i Quarter af og til regnede det men nu var Russerne forsvunden. Den 2. Oktober havde vi en lille March men gik nu i en anden Retning. 3. Okt. Hvar atter en stram Dag havde en lang March Regn og Kulde hver dag. Den 4. Oktober Søndag havde vi atter en lang Tur og kom om Eftermiddagen i Nærheden af Russerne, men kom ikke i Fægtning. Den 4. Oktober gik det tidligt løs egjen og kom om Eftermiddagen i Fægtning uden at der blev nogen saaret og kom om Aftenen sent i Quarter. Den 5. Okt gik det ikke saa tidligt løs, men uden Brød saa vi var temmelig sulten om Eftermiddagen kom vi i Fægtning men Fjenden trak sig tilbage vi fulgte til Aften saa kom Melding at Fjenden var gaaet over Weichellen. Herpaa spillede Musiken et styk for første Gang efter Slaget ved Namur. Den 6. Oktober havde vi en temlig March og blev gjennemblødt til Skindet. Den 7. Okt. Havde vi rodag i B--?-- Den 8. Okt. Gik vi til Sierkjerka løb ---?----? Og maatte tilbage egjen om Naten paa Forpost. Den 9. Okt. Paa Fredag havde vi en lang March og om Aftenen gravede vi os ned i Skyttegraven hved Byen Swolla om Morgen den 10. Okt. Blev Angreben klkken '25 af en heftig Geværild havde kampen rasede hele Dagen om Eftermiddagen gik vi til Angreb. Det var en haard kamp kempede hele natten til klokken 2 om Morgen hvorpaa vi blev standset og indrykket på et Gods til 5 om Morgen. Den 11. Okt. Nu var det Søndag og det gik hedt til den Dag men Russerne maate flygte vi mistede i de to dage over 50 mand. Derpaa kom vi om Aftenen til en By hvor vi maatte ligge under aaben Himmel om Natten da der ingen plads var, om Morgen den 12 Oktober 4h blev vi alarmeret og hurtig Udrykning befalet da Russerne gaaet over Weichelen og hvilde falde os i Ryggen nu gik det raks fremad om Eftermiddagen Klokken 3 kom vi allerede i Kamp nu tog vi en By men maatte den 13 tilbage egjen ogt talte flere, om Aftenen gik det atter frem nu gravede vi os ned i jorden hvor vi satte os fast. Den 15 om Eftermiddagen blev vi omgaaet og maate ud paa fri Mark her tabte vi en af hvore Landsmænd Callø som døde i mine Arme, for da vi saa havde afværget denne gik det tilbage til løbegravene egjen her blev vi saa Nat og Dag til den 20 om Aftenen da blev vi afløst af Østrigerne. Det var kampen om Tromgorod. Den 20 om Aftenen kl 7 rømmede vi Stillingen og marcherede hele Naten og den næste Dag til om Eftermiddagen klokken 2 kom vi i Quarter det var en stram tur, om Naten gik det gennem --9-og Vand saa Støvlerne blev for korte og vandet løb oven ind. Saa gik det hele Naten videre til om Morgen klokken 7. Den 21. fik vi spisen i en Fart og derpaa gik det hvidere til om Eftermiddagen, klokken 2 kom vi saa i Quarter i Wola her blev vi til den 22. Okt. Om Formiddagen klokken 9 rykkede vi ud og kom til en By hvor vi blev beskudt af Russisk Atteleri her kunde vi saa ikke blive og efter et par timers Ophold gik det hvidere men naaede ikke Fægtlinien, om Natten blev

vi saa indkvarteret i en stor lade. Næste Dag 23 oktmgik det tidlig løs om Eftermiddagen klokken 3 kom vi i Fægtning og mistede 5 saarede, tog et par hundrede Fanger og kom om 9 Aftenen i Quarter. Den 24. Okt. Gik vi frem og tilbage i en Miles Omkreds og kom om Aftenen Goto--?--
-det var treje gang vi passerede denne by. Søndag den 25 Okt gik det saa løs klokken 5 gik vi ud paa en Mark Hvor vi lagde os.

Her stopper dagbogen sin beretning, men jeg kan så bygge videre på den ud fra mine erindringer om, hvad bedstefar fortalte mig på vore ture fra kirkegården og hjem.

At beretningerne stopper på det tidspunkt skyldes at han blev såret. De var ved at grave sig ned i skyttegrave og mens det sker, får han den højre skulder op over kanten på skyttegraven. Pludselig siger han til sin sidemand: "Så nu er jeg færdig, jeg er ramt". Sidemanden troede det var løgn, det kunne ikke lade sig gøre at tage det så roligt når man lige var blevet skudt. Der var kun en ting at gøre og det var at finde forbindelserne frem og så få skulderen bundet ind, så han ikke forblødte. Da det var sket, delte bedstefar sin udrustning ud mellem kammeraterne og begav sig på vej mod samariterhjælpen. Det var nu ikke så nemt igen, for Russerne skød på livet løs mod alt og alle der bevægede sig.

Bedstefar var kommet ind på en kirkegård, sammen med andre der også var blevet såret, her måtte de gemme sig, gå i dækning bag de store gravstene, indtil der faldt så meget ro på skydningen, at de kunne snige sig videre væk fra kampzonen.

De sårede kommer frem til et feltlazaret og skal videre der fra. De får besked på, at de skal på lazaret i Polen. Turen videre går med hestevogn. Det var en til tider modbydelig tur. Det bumpede og hoppede, så det var ikke til at holde ud at sidde på vognen, så var det ikke andet for end at springe af og gå ved siden af.

Endelig kom de frem til jernbanestationen og skulle videre med toget. Der var mange, uendelig mange sårede der skulle med toget, så de var stuvet sammen i kupeer, hvor der ikke var plads til at sidde ned. Denne tur husker bedstefar tydeligt, som han sagde: "Vi var mange da toget startede på sin lange rejse, men ved hver station hvor vi stoppede, var der mange døde der skulle tages ud af vognene". På mit spørgsmål om ikke det var uhyggeligt, svarede han blot: Nej jo flere de smed ud, des bedre plads blev der til vi andre". Til sidst var de kun 2 mand tilbage i kupeen, så de kunne fa lov til at ligge ned og sove, det var pragtfuldt. Ved ankomsten til lazarettet i Polen nærmere Posener - Land i Barritsch, blev bedstefar meget benøvet. Han havde fået anvist en seng han skulle ligge i. Da han stod ved siden af den, spurgte han: "Skal jeg ligge i den seng?" Ja blev der svaret. "Det er over 3 mdr. siden jeg har prøvet at ligge i en seng, sagde han".

På lazarettet blev han godt behandlet, og der var tilsyneladende en sygeplejerske han var glad for, for han skrev et digt til hende:

På dansk lyder versene:

*Del var i den hede sommertid
Da striden mellem menneskene brød ud.
Også jeg måtte til våbnene ile for i
Belgien al hjælpe med fordelingen af slagene.
Fæstningen Namur faldt For hvor frem stormende hånd
hvorefter vi Måte ile tilbage til Presenland hvor
Russeren var ankommen med stor magt.*

*Det var på Ruslands jorde, sikkert ved Weichselstrand,
hvor hedt slaget udbrød mig traf her også fjendens bly.
Jeg kom tilbage til Posner-land det var
Barritsch, hvor mine sår fandt heling.
Til den kære fru Linz i erindring til minde om
Min sygdomstid i lazarett ' Schutzenhaus "*

*I den hårde krigstid kom jeg såret
Til Posner-land og i Barritsch optagelse
Fandt sted. Søster Ilse plejede mig med
Omhu, for dette siger jeg hjertens tak.
Søster Ilse tiltænkt til minde fra Reservist.*

*H. Jepsen
3. K.L.L.R.
Berlin*

Der er enkelte oplevelser som jeg ikke kan stedfæste og hvilken tid det var, men de skal alligevel med i historien, da de har stor betydning for hvad der skete ved fronten.

Engang havde de været i kamp i flere dage, sultne var de, da de lagde sig til at sove. Efter et par timers søvn vågner bedstefar og kan lugte friskbagt brød ikke langt fra, hvor de lå og sov. "Vi skal have frisk brød", erklærede bedstefar og væk var han. Han gik efter lugten, fandt bageriet og sprang over muren ind i gården til bageren. Der blev vild opstandelse i bageriet, for de troede de skulle udplyndres og skydes, men bedstefar beroligede dem og lagde penge på bordet, han ville betale for brødet. På grund af hans ærlighed, fik han meget mere med, end han havde bestilt og stor var glæden, da han kom tilbage til kammeraterne, for nu kunne de spise sig mætte.

Han havde også modtaget Jernkorset som belønning. At han fik det skete fordi han havde udført en heltemodig indsats.

De havde været i kamp hele dagen og var trukket tilbage i dækning for natten. Der var mange sårede der lå og råbte om hjælp ude i ingenmandsland. Bedstefar ville at de skulle gå ud og finde dem, men der var ingen der ville med, alle var for trætte og orkede ikke at gå ud. De ville sandsynligvis dø alligevel. Så gik/kravlede bedstefar selv ud i ingenmandsland og fandt efterhånden de sårede. Det betød at de andre også måtte med ud og hente dem hjem. Bedstefar var ikke populær blandt soldaterkammeraterne for denne handling, men som han sagde: Der var mange af dem han fandt, der fik lov til at komme med hjem efter krigen. Havde han ikke fundet dem, var de sandsynligvis døde ude på slagmarken.

Hvad der videre skete fra lazarettet er jeg ikke bekendt med, men bedstefar blev hjemsendt og her begynder en ny epoke i hans tilværelse. Han blev ansat ved det tyske postvæsen som postbud i Åbenrå.